

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu
Slovenskej republiky

Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR
pre štrukturálne fondy EÚ

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Prioritná os:	1 Reforma systému vzdelávania a odbornej prípravy
Opatrenie:	1.1 Premena tradičnej školy na modernú
Prijímateľ:	Základná škola s materskou školou kráľa Svätopluka Šintava
Názov projektu:	Šintava- moderná základná škola s veľkomoravskou tradíciou
Kód ITMS projektu:	26110130112
Aktivita, resp. názov seminára	3.1 Zavádzanie prierezových tém a nových foriem vyučovania, teoretická a praktická výučba.

ZŠ s MŠ kráľa Svätopluka Šintava
Školský vzdelávací program
ISCED 1, 2

UČEBNÉ OSNOVY

**REGIONÁLNA VÝCHOVA A TRADIČNÁ
ĽUDOVÁ KULTÚRA**

Vypracované podľa: Štátneho vzdelávacieho programu pre prierezovú tému, ŠPÚ/2011

Vypracoval: PaedDr. Martin Bodis, PhD.

Charakteristika prierezovej témy

Prierezová téma Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra úzko súvisí s prierezovou témou Multikultúrna výchova, ale vo svojom obsahu sa ešte hlbšie zaoberá živým a hodnotným hmotným a nehmotným kultúrnym dedičstvom Slovenskej republiky.

Nakoľko sa vláda Slovenskej republiky zaviazala realizovať Odporúčania na ochranu tradičnej kultúry a folklóru a Generálnou konferenciou UNESCO bol schválený: Dohovor o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva ako aj Dohovor o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov.

Základom našej kultúrnej identity, ako aj zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti, poznávania kultúrnej rozmanitosti, je tradičná ľudová kultúra – kultúra, ktorú vytvorili, ktorou žili a dodnes žijú najširšie vrstvy obyvateľstva – využitie danosti regiónu, návšteva ľudového majstra, dielne, výstavy – spoznávanie tradičných ľudových remesiel, ľudovomeleckých výrobkov regiónu, tradičné jedlá, vlastná tvorba (remeslá), spoznávanie staviteľských pamiatok v regióne, obci, poznatky využiť vo výtvarnom zobrazovaní; tvorba zbierky ľudovej hudobnej kultúry, jej prezentácia (piesne, zvyky regiónu, vlastná tvorba – spevník regiónu); poznávanie vyčítaniek, hádaniek, básní, ľudovej piesne, tanec, ľudové kroje (hudobný, pohybový, výtvarný prejav), príslovie, porekadiel, pranostík, bájok, rozprávok: ľudových, autorských, povestí a pod. – skúmanie vlastnej kultúry, skúmať a objavovať vlastnú kultúru a spoznávať iné kultúry v oblasti ľudových tradícií.

Význam na kultivácii osobnosti žiaka má zaradenie prierezovej témy do estetickej výchovy a pri rozvíjaní talentu žiaka vo všetkých druhoch umenia vo voľnočasových aktivitách.

Týmito aktivitami pomôžeme pri vytváraní predpokladov u žiakov na pestovanie a rozvíjanie citu ku kráse k tradičnému ľudovému umeniu a uchovávaniu kultúrneho dedičstva našich predkov.

Súčasť prierezovej témy

Výchova k vlastenectvu, národným a kresťanským tradíciám je komplexný , sústavný a neustály proces usmerňovania žiakov s cieľom postupného formovania historického vedomia , národných tradícií a stotožňovania sa žiakov s národnou identitou.

Vlastenectvo je jedným z morálnych princípov každého národa. Je to vzťah jednotlivca k vlastnému rodisku, štátu, národu, svojej minulosti, jazyku, kultúre.

Úcta a hrdosť na vlastný národ a vzťah k vlasti sú atribúty vyspelého človeka. Vlastenectvo je prepojené a zviazané s minulosťou národa, je v podstate chrbticou národnej identity.

Vlastenectvo je v prvom rade vzťah jednotlivca a skupiny k vlasti, ktorá je našim domovom. Súčasťou výchovy k vlastenectvu a národným a kresťanským tradíciám je preto aj úcta k symbolom nášho štátu - Slovenskej republiky.

Vlastenecká výchova je súčasťou prierezovej témy Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra.

Ciele prierezovej témy

Cieľom zaradenia prierezovej témy do vyučovania je vytvárať u žiakov predpoklady na pestovanie a rozvíjanie citu ku krásam svojho regiónu, prírody, staviteľstva, ľudového umenia a spoznávanie kultúrneho dedičstva našich predkov.

Cieľom regionálnej výchovy je vychovať osobnosť, ktorá:

- má svoju vlastnú identitu, ktorá je hrdá na svoj národ, na tvorbu našich predkov , čiže na svoju vlasť,
- zachovanie hodnôt kultúry a remeselnej výroby,
- poznanie histórie a súčasnosti,
- výchova k vytvoreniu si vzťahu, väzby na vlastnú lokalitu a širší región,

Metódy a formy práce

Všeobecno-didaktické metódy

- Informačno-receptívna metóda – úvod do nových tematických celkov (fakty, názvy, termíny, postupy...)
- Reprodukčná metóda – zručnosti a návyky (aplikovanie pojmov, vzťahov, zákonov, teórií...)
- Problémový výklad
- Heuristická metóda
- Výskumná metóda

Konkretizácia

Metóda výkladu, metóda demonštrovania a pozorovania, sokratovská metóda, prípadová štúdia, metóda riešenia úloh, ditor, kooperatívne vyučovanie

Metódy, uplatňované v predmete výtvarná výchova

- Metóda pozorovania a vnímania
- Metóda rozhovoru a vysvetľovania
- Metóda demonštrácie a napodobňovania
- Metóda rozhovoru a konfrontácie
- Metóda hry a provokácie iniciatívy
- Metóda pochvaly a povzbudení
- praktická činnosť – metódy a techniky kresby, maľby, modelovania, koláže, grafické techniky a iné kombinované techniky

Metodické formy:

- rozprávanie, brainstorming, objasňovanie, opis, rozhovor, diskusia, úloh, samostatné štúdium, hranie rolí, práca s IKT
- frontálne, individuálne, skupinové vyučovanie
- projektové vyučovanie, problémové vyučovanie,
- nástenky, súťaže, (najmä Svätoplukovo kráľovstvo oživa a iné)

- prednášky, besedy, (O krásach nášho regiónu, O histórii našej obce, O významných rodákoch, o Svätoplukovi ...)
- vlastivedné vychádzky, výlety, exkurzie, (do Nitry, do dielní remeselníkov, návštevy múzeí, ...)
- celoškolské aktivity : Súťaž Svätoplukovo kráľovstvo oživa

Prehľad tematických celkov a ich obsahu

Edukačná činnosť je zameraná na to, aby žiaci v rámci regionálnej výchovy poznali históriu a kultúru vlastnej obce, mesta – na funkčné využívanie historických regionálnych ukážok: môj rodný kraj – kraj, kde žijem; škola a jej okolie; moja trieda; obec, v ktorej žijem; čo sa mi v našom kraji najviac páči; čím sa pýši naša obec (príbehy o rodákoch, pamätné miesta, sochy a i.), história, (osídlenie), povesti, piesne, šport a kultúra, osobnosti, ale aj súčasnosť vo všetkých smeroch napr. ekonomika); jej flóru a faunu – význam ochrany prírody, lesa, vody, živočíchov – objavujeme Slovensko – objavovanie a spoznávanie prírodných krás a zaujímavostí Slovenska; povestami opradené pohoria – cestujeme po Slovensku – oboznámenie sa s časťami Slovenska formou výletu; povesti z veľkých a starých miest Slovenska; zvyky a tradície; ľudia v mojom okolí (aj o úcte k starším obyvateľom); pripomíname si našich predkov – vychádzať z rodinného prostredia t.j. téma – RODINA – rodostrom rodiny, tradičné jedlá; stretnutia s pamätníkmi (starými rodičmi, známymi) na besedy; rozhovory so žiakmi o minulosti ich regiónu a pod. Vedieť sa orientovať v turisticky a historicky atraktívnych miestach Slovenska.

Pod regionálnou kultúrou rozumieme súhrn produktov (hmotných a nehmotných) ľudskej činnosti, ktoré sa viažu na konkrétnu obec alebo región. Regionálna kultúra zahŕňa v sebe lokálne a regionálne kultúrne dedičstvo, ako aj živé kultúrne prejavy fungujúce v každodennom živote, pri sviatkoch a slávnostiach. Regionálna kultúra nadväzuje na regionálne kultúrne tradície a pokladá ich za dôležitú súčasť historickej pamäte i za zdroj identity obce alebo regiónu.

Predložený materiál obsahuje tri tematické celky:

- 1. Môj rodný kraj**
- 2. Objavujeme Slovensko**
- 3. Tradičná ľudová kultúra.**

1. tematický celok: Môj rodný kraj

Témy:

- moja rodina,
- škola, okolie školy,
- obec, mesto, v ktorom žijem (poloha, história a súčasnosť, osobnosti),
- rozprávky, príbehy, legendy spojené s históriou obce, mesta,
- tradičné regionálne zvyky, obyčaje,
- kultúrne pamätihodnosti, monumenty obce, mesta,
- regionálne múzea, prírodovedné múzeá, galérie, skanzeny,
- významné osobnosti regiónu,
- prírodné krásy regiónu,

- náučné chodníky v regióne,
- chránené rastliny a živočíchy na území regiónu,
- minerály, skameneliny, jaskyne na území regiónu,
- tradičné produkty a zamestnania v regióne,
- umelecké produkty, tradičné ľudovumelecké remeslá regiónu,
- miestne a regionálne jazyky.

2. tematický celok: Objavujeme Slovensko

Témy:

- spoznávanie regionálnej kultúry a najtypickejších prejavov kultúr iných regiónov Slovenska v oblasti ľudových tradícií,
- spoznávanie základných znakov ľudovej kultúry národností žijúcich na Slovensku,
- štátne symboly, ich význam, hodnota a súčasť každodenného života v škole (výzdoba tried, vlastenectvo)
- výber z historických, kultúrnych pamätihodností Slovenska (hrady, zámky, architektúra,
- flóra a fauna na Slovensku,
- chránené územia na Slovensku,
- kresťanstvo na Slovensku,
- ľudové piesne a tance, dramatické a výtvarné umenie, tradičné ľudovumelecké remeslá z regiónov Slovenska,
- geografické zvláštnosti Slovenska, geografické a prírodné monumenty, jaskyne a i.,
- významné osobnosti rôznych oblastí kultúry a histórie Slovenska (osobitne postava kráľa Svätopluka),
- Ústava SR, ústavné orgány štátu.

3. tematický celok: Tradičná ľudová kultúra

Tradičnú ľudovú kultúru vnímame ako formy kultúrneho prejavu podporujúcu zachovanie kultúrnej identity. Kultúrnu identitu chápeme ako súhrn postojov, návykov, tradícií, hodnôt, interpretácií a sebainterpretácií, spôsobov myslenia, cítenia a konania (vzorcov správania), ktoré charakterizujú organizovanú skupinu ľudí, jej kolektívnym, spoločným výtvorom.

Tradičná ľudová kultúra je súhrn hmotných a nehmotných produktov ľudskej činnosti, vytvorených v tradičných spoločnostiach. Prenášala sa z generácie na generáciu ústnym podaním, napodobňovaním a v podstatne menšej miere písomnou formou.

Tradičná ľudová kultúra ako ucelený a živý systém zanikala postupne s modernizáciou spoločnosti, jej javy sa stali zdrojom kultúrnej a spoločenskej identity, zdrojom historického vedomia, patriotizmu a vzdelanosti, poznávania kultúrnej rozmanitosti, nástrojom tolerancie, občianskej súdržnosti a porozumenia medzi národmi. Je súčasťou materiálneho a duchovného bohatstva Slovenskej republiky. Uchováva sa ako prejav lokálneho, regionálneho alebo kultúrneho dedičstva Slovenska.

Témy:

a) Tradičná hmotná kultúra:

- ľudové staviteľstvo,
- domáce a tradičné remeselné výrobky,
- tradičné remeslá (ich história),

– produkcia potravín a strava,

– odev (kroje na dedine),

– výtvarné umenie a i.,

b) Tradičná nehmotná kultúra:

– ústne tradície a prejavy vrátane jazyka (ľudová slovesnosť, nárečia),

– interpretačné umenie (ľudové hudba, piesne, tance, hry),

– spoločenské praktiky, zvyky,

– rituály a slávnostné udalosti,

– tradície spojené s náboženskými sviatkami (napr. vianočné, veľkonočné a i.),

– zvyky a obyčaje súvisiace s prírodou a vesmírom,

– folklórne tradície (prejavy tradičnej ľudovej kultúry: ústne, herné, dramatické, spevné, tanečné a hudobné).

Učebné zdroje

Na podporu a aktiváciu vyučovania a učenia žiakov sa využijú nasledovné učebné zdroje:

Odborná literatúra

Didaktická technika

Materiálne výučbové prostriedky

Ďalšie zdroje

(internet, knižnica, počítač, notebook, CD – textový materiál,

www.sintava.sk/

www.hrady.sk

Subjekty vplývajúce na výchovu k vlastenectvu, národným a kresťanským tradíciám

Na formovanie osobnosti žiaka aj v oblasti vlastenectva a výchove k národným a kresťanským tradíciám vo veľkej miere vplývajú okrem rodiny a školy aj nasledovné subjekty:

- média (rozhlas, televízia, noviny, časopisy, knihy, brožúry, internet, CD, DVD reklamy, upútavky, reklamné plochy),
- kultúrne ustanovizne (múzeá, divadlá, galérie),
- cirkvi a náboženské spoločnosti.

Pritom pri mnohých subjektoch vnímame ich pozitívnu, ale aj negatívnu úlohu pri formovaní vzťahu k vlasti, k národu a kresťanským tradíciám a preto súčasťou výchovy k vlastenectvu je aj rozvíjanie schopnosti žiakov hodnotiť a kriticky vnímať obsah mediálnych produktov. (prepojenie s prierezovou témou mediálna výchova).

Vzdelávacia oblasť	Predmety	ISCED 1	ISCED 2
Jazyk a komunikácia	Slovenský jazyk a literatúra	Poznanie svojho vlastného jazyka, zoznamovanie sa s vlasťou a svojim regiónom cez literárne diela.	Slovenskí spisovatelia a básnici a ich vzťah k vlasti a kresťanským tradíciám. Súťaže v recitovaní a prednese literárnych diel
	Cudzie jazyky		Prezentácia regiónu a slovenských reálií v cudzom jazyku.(napr. kultúrne pamiatky Slovenska)
Príroda a spoločnosť	Prírodoveda	Pozorovanie svojho okolia – vnímanie jedinečnosti prostredia, v ktorom žiak žije. (premena krajiny počas roka, ako prispejem k ochrane svojho okolia)	
	Vlastiveda	Moja škola, moja rodina – rozvíjanie kresťanských tradícií vzťah k spolužiakom, učiteľom	
		Môj rodný kraj – kraj, kde žijem moja obec, moje mesto v minulosti a dnes, život v mojom meste, krásy mojej obce (mesta) - pestovanie a utužovanie lásky k vlasti a národným tradíciám	
		Ľudové zvyky a kresťanské tradície, pranostiky, porekadlá, príslovia. Slávne osobnosti obce	
Človek a spoločnosť	Geografia		Najkrajšie miesta na Slovensku, vyjadrenie vzťahu k svojmu rodisku, regiónu, vlasti
			Prírodné zaujímavosti Slovenska a chránené oblasti, ochrana krajiny. pamiatky zapísané do UNESCO
	Dejepis		Priestor a čas: obec, okres, VUC, Slovensko. Kategórie historického času: meniny, narodeniny, sviatky.

			<p>Rodostrom, kronika vlastnej rodiny, kronika obce</p> <p>symboly Slovenskej republiky (hymna, štátny znak, zástava a štátna pečať).</p> <p>Formovanie národnej identity</p> <p>História Veľkej Moravy, postava kráľa Svätopluka</p>
			Slovenskí dejatelia, historické osobnosti slovenského národa
			Porovnanie života obyvateľstva v minulosti a v súčasnosti, na príkladoch obydľia, spôsobu života, odevu, poznávanie národnej kultúry a kresťanských tradícií.
	Občianska náuka		<p>Obec, okres, kraj, Slovenská republika</p> <p>Výchova k demokratickému občianstvu,</p> <p>Výchova k ľudským právam.</p> <p>Kultúrne dedičstvo a kresťanské hodnoty právam,</p> <p>Ochrana života a zdravia</p> <p>Symboly Slovenskej republiky (hymna, štátny znak, zástava a štátna pečať).</p> <p>Ústava</p> <p>Ústavné orgány štátu</p>
Človek a hodnoty	Etická výchova	<p>Sociálne postoje a zručnosti v medziľudských vzťahoch; moje miesto v kolektíve školy, moji spolužiaci, moja rodina.</p> <p>Empatia</p> <p>Náš región – vlasť – súvislosť s vlastivedou</p>	<p>Medziľudské vzťahy, rodina, ja a spoločnosť, moje miesto v spoločnosti, národné a kresťanské zvyky a tradície.</p> <p>Etika a náboženstvá – tolerancia a úcta</p> <p>Zdroje etického poznania ľudstva</p> <p>rodina, v ktorej žijem</p> <p>Kritická analýza mediálnych produktov.</p> <p>Sebahodnotenie.</p>
	Náboženská výchova	Kresťanské tradície, etické normy, národné zvyky	Rozvíjanie kresťanských tradícií na príbehoch.

		a obyčaje.	Cirkevné dejiny Sociálna náuka cirkvi Cirkev v dejinách Slovenska
Človek a príroda	Biológia, chémia, fyzika		Ochrana životného prostredia v miestnom regióne.
			Významné osobnosti vedy Slovenska a ich vzťah k Slovensku (napr. Š. Banič, A. Murgaš, A. Stodola, M.R. Štefánik)
Umenie a kultúra	Výtvarná výchova, hudobná výchova, umenie a kultúra	Umelecké prejavy žiakov na tému slovenského kultúrneho dedičstva (výtvarný, hudobný tanečný dramatický a iný prejav). Ľudová pieseň v živote človeka a spoločnosti.	Výtvarné a hudobné diela, zobrazujúce námety zo Slovenska Tradičná remeselná tvorba a jej vplyv na formovanie kultúrneho dedičstva Slovenska. Umelci a ich vzťah k Slovensku.(napr. A. Warhol, J. Alexy, M.Moyzes) Umelecké podnety tradičných remesiel. Formovanie výtvarného krúžku, spevokolu, zboru, dramatickej družiny. Pestovanie hrdosti na svoju vlasť na príkladoch úspechov slovenských umelcov a športovcov.